

ΣΑΛΜΑΝ ΡΟΥΣΝΤΙ

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ,
ΟΧΤΟ ΜΗΝΕΣ
ΚΑΙ
ΕΙΚΟΣΙ ΟΧΤΟ
ΝΥΧΤΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ:
TWO YEARS, EIGHT MONTHS AND TWENTY-EIGHT NIGHTS
Από τις Εκδόσεις Random House, Νέα Υόρκη 2015
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ νύχτες**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Salman Rushdie
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Έφη Τσιρώνη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Σεβαστιάδου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Salman Rushdie, 2015
All rights reserved.
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2016

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2016

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1454-6
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1455-3

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 - fax: 2102819550 - e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr - <http://blog.psychogios.gr>

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 - fax: 2102819550 - e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr - <http://blog.psychogios.gr>

ΣΑΛΜΑΝ ΡΟΥΣΝΤΙ

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ,
ΟΧΤΩ ΜΗΝΕΣ
ΚΑΙ
ΕΙΚΟΣΙ ΟΧΤΩ
ΝΥΧΤΕΣ

Μετάφραση: Έφη Τσιρώνη

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΑΛΜΑΝ ΡΟΥΣΝΤΙ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

- Ο τελευταίος στεναγμός του Μαυριτανού*, 1996,
μτφρ. Ελένη Κεκροπούλου
Βραβεία: Whitbread, Ευρωπαϊκό Αριστείον Λογοτεχνίας 1996
- Ανατολή-Δύση*, 1998, μτφρ. Μαρία Αγγελίδου
- Ο κόσμος κάτω απ' τα πόδια της*, 1999, μτφρ. Μαρία Αγγελίδου
- Ο Χαρούν και η θάλασσα των παραμυθιών*, 2000,
μτφρ. Ρένια Τουρκολιά-Κυδωνιέως
Βραβείο: Writer's Guild
- Τα παιδιά του μεσονυκτίου*, 2001, μτφρ. Ρένα Χατχούτ
Βραβεία: The Best of the Booker, Booker of the Bookers,
English Speaking Union, James Tait Black
- Σατανικοί στίχοι*, 2003, μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης
Βραβεία: Whitbread Prize 1988, Premio Pedrocchi
- Παραφορά*, 2005, μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης
- Σαλιμάρ ο κλόουν*, 2006, μτφρ. Μπελικά Κουμπαρέλη
- Όνειδος*, 2007, μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης
Βραβείο: Meilleur Livre Étranger
- Το νησί της αθανασίας*, 2008, μτφρ. Έφη Φρυδά
- Η γητεύτρα της Φλωρεντίας*, 2009,
μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης
- Ο Λούκα και η Φωτιά της Ζωής*, 2011, μτφρ. Θωμάς Σκάσης
- Τζόζεφ Άντον*, 2012, μτφρ. Χρήστος Καψάλης, Έλλη Συλογίδου

Για την Καρολίν

Το *Δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ νύχτες* είναι έργο φαντασίας. Ονόματα, τόποι και περιστατικά αποτελούν είτε προϊόν της φαντασίας του συγγραφέα είτε χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της μυθοπλασίας. Οποιαδήποτε ομοιότητα με πραγματικά γεγονότα, τοποθεσίες ή πρόσωπα, εν ζωή ή όχι, είναι τελείως συμπτωματική.

El sueño de la razón produce monstruos

Ο ύπνος της λογικής γεννάει τέρατα

(«Τα καπρίτσια», αρ. 43, του Φρανθίσκο Γκόγια: η πλήρης λεζάντα στο χαρακτηριστικό που βρίσκεται στο Μουσείο του Πράδο γράφει: «Η φαντασία που εγκαταλείπεται από τη λογική δημιουργεί ανυπόφορα τέρατα: όταν ενώνεται μαζί της, είναι η μητέρα όλων των τεχνών και η πηγή όλων των θαυμάτων».)

Τα παραμύθια δεν έχουν «πιστούς».
Δεν έχουν θεολογία, δόγμα, τελετουργικό, θεσμούς,
προσδοκίες για έναν συγκεκριμένο τύπο συμπεριφοράς.
Τα παραμύθια έχουν να κάνουν με την απροβλεψιμότητα
και τη μεταβλητότητα του κόσμου.

ΤΖΟΡΤΖ ΣΙΡΤΕΣ

Αντί να αναγκάσω τον εαυτό μου να γράψει
το βιβλίο που θα έπρεπε να γράψει,
το μυθιστόρημα που ήταν αναμενόμενο από μένα,
γήτεψα το βιβλίο που θα ήθελα εγώ να διαβάσω,
σαν αυτό άγνωστου συγγραφέα,
από άλλη εποχή κι άλλη χώρα,
που ανακαλύφθηκε σε μια σοφίτα.

ΙΤΑΛΟ ΚΑΛΒΙΝΟ

Είδε την αυγή να πλησιάζει και σώπασε, διακριτικά.

Χίλιες και μία νύχτες

**Τα παιδιά
του Ιμπν Ρουσντ**

Ελάχιστα είναι γνωστά, αν και πολλά έχουν γραφτεί, για την πραγματική φύση των τζιν, αυτών των καμωμένων από άκαπνη φωτιά πλασμάτων. Το αν είναι καλά ή κακά, διαβολικά ή αγαθά αποτελεί αντικείμενο έντονης αντιπαράθεσης. Τα εξής χαρακτηριστικά είναι ευρέως αποδεκτά: πως είναι ιδιόρρυθμα, απρόβλεπτα, ακόλαστα· ότι μπορούν να κινούνται με μεγάλη ταχύτητα, να μεταβάλλουν το μέγεθος και τη μορφή τους και να πραγματοποιούν πολλές από τις ευχές θνητών αντρών και γυναικών αν έτσι επιλέξουν ή αν διά εξαναγκασμού υποχρεωθούν να το κάνουν· και πως η δική τους αίσθηση του χρόνου διαφέρει ριζικά από κείνη των ανθρώπινων όντων. Δεν πρέπει να συγχέονται με τους αγγέλους, μολονότι κάποιες από τις παλιές ιστορίες διατυπώνουν εσφαλμένα πως ο ίδιος ο Διάβολος, ο πεπτωκώς άγγελος Εωσφόρος, γιος της αυγής, ήταν το σπουδαιότερο των απανταχού τζιν. Επί πολύ καιρό τα λημέρια τους αποτέλεσαν επίσης ζήτημα αντιπαράθεσης. Κάποιες αρχαίες ιστορίες έλεγαν, συκοφαντικά, ότι τα τζιν ζούσαν ανάμεσα μας, εδώ στη γη, στον επονομαζόμενο «κατώτερο κόσμο», μέσα σε ερειπωμένα κτίρια και σε διάφορες ανθυγιεινές περιοχές – χωματερές, νεκροταφεία, εξωτερικές τουαλέτες, υπονόμους, κι όποτε ήταν δυνατόν, σε κοπροσωρούς. Σύμφωνα με αυτούς τους δυσφημιστικούς θρύλους, καλό θα ήταν να πλενόμαστε σχολαστικά μετά την επαφή με ένα τζιν. Είναι δύσοςμα και φορείς ασθeneιών. Παρ' όλα αυτά, οι πλέον διαπρεπείς

σχολιαστές έχουν επιβεβαιώσει από καιρό αυτό που τώρα γνωρίζουμε πως αληθεύει: ότι τα τζιν ζουν στον δικό τους κόσμο, που χωρίζεται από τον δικό μας μονάχα με ένα πέπλο και πως αυτός ο άνω κόσμος, που καμιά φορά αποκαλείται Περιστάν ή Χώρα των Ξωτικών, είναι πολύ εκτεταμένος, παρόλο που η φύση του μας αποκρύπτεται.

Δηλώνοντας κανείς ότι τα τζιν δεν είναι άνθρωποι, ίσως φανεί ότι δηλώνει το προφανές, αλλά τα ανθρώπινα όντα μοιράζονται ορισμένα τουλάχιστον χαρακτηριστικά με τα φανταστικά αντίστοιχά τους. Στο ζήτημα της πίστης, για παράδειγμα, οι τάξεις τους περιλαμβάνουν οπαδούς από κάθε σύστημα δόγματος της γης, ενώ υπάρχουν και άθεα τζιν, για τα οποία η έννοια των θεών και των αγγέλων είναι ξένη, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που τα τζιν είναι ξένα στα ανθρώπινα όντα. Και μολονότι πολλά τζιν στερούνται ηθικής, ορισμένα τουλάχιστον από αυτά τα ισχυρά όντα αντιλαμβάνονται τη διαφορά ανάμεσα στο καλό και στο κακό, ανάμεσα στο δεξί και στο αριστερό μονοπάτι.

Κάποια τζιν μπορούν να πετάξουν, μερικά, όμως, σέρνονται στο έδαφος με τη μορφή φιδιών ή τρέχουν από δω και από κει γαβγίζοντας και γυμνώνοντας τα σκυλόδοντά τους με τη μορφή γιγάντιων σκύλων. Στη θάλασσα, και μερικές φορές στον αέρα επίσης, ενδύονται την εξωτερική εμφάνιση δράκων. Όταν βρίσκονται στη γη, ορισμένα από τα κατώτερα τζιν είναι ανίκανα να διατηρήσουν τη μορφή τους επί μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αυτά τα άμορφα πλάσματα τρυπώνουν κάποιες φορές στα ανθρώπινα όντα από τις οπές στα αυτιά, στη μύτη ή στα μάτια τους και καταλαμβάνουν για λίγο το σώμα τους, πετώντας το στα αζήτητα μόλις το βαρεθούν. Δυστυχώς, τα υπό κατάληψη ανθρώπινα όντα δεν επιζούν.

Τα θηλυκά τζιν, οι τζίνια ή τζινίρι, είναι ακόμα πιο μυστηριώ-

δη, λεπτοφυή και δυσανάγνωστα, γυναίκες-σκιές καθώς είναι, καμωμένες από άπυρο καπνό. Υπάρχουν βάρβαρες τζινίρι και τρυφερές τζινίρι της αγάπης, αλλά μπορεί αυτά τα δύο διαφορετικά είδη τζιν να είναι στην πραγματικότητα ένα και το αυτό – ένα βάρβαρο πνεύμα ενδέχεται να ημερέψει από αγάπη ή ένα ήμερο, στοργικό πλάσμα που έχει υποστεί κακοποίηση να εξωθηθεί σε βαρβαρότητες αδιανόητες για τους θνητούς.

Αυτή είναι η ιστορία μιας τζίνια, μιας σπουδαίας πριγκίπισσας τζιν, γνωστής με το όνομα Πριγκίπισσα της Αστραπής λόγω της δεξιοτεχνίας της στον χειρισμό των κεραυνών, που αγάπησε έναν θνητό πριν από πολύ καιρό, τον δωδέκατο αιώνα, όπως θα λέγαμε, και των πολλών απογόνων της και της επιστροφής της στον κόσμο, έπειτα από μακρά απουσία, για να ερωτευτεί ξανά, τουλάχιστον για μια στιγμή, και ύστερα να πάει σε πόλεμο. Είναι επίσης η ιστορία πολλών άλλων τζιν, ιπτάμενων και ερπόντων, καλών, κακών και παγερά αδιάφορων απέναντι σε θέματα ηθικής· και η ιστορία της περιόδου της κρίσης, της ανακόλουθης περιόδου την οποία αποκαλούμε εποχή των παραδοξοτήτων και η οποία διήρκεσε δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ νύχτες, που πάει να πει χίλιες και μία ακόμα νύχτες. Και ναι, ζήσαμε άλλα χίλια χρόνια από τότε, αλλά εκείνη η περίοδος μας άλλαξε όλους. Το αν ήταν για το καλύτερο ή το χειρότερο, αυτό θα το αποφασίσει το μέλλον.

Το έτος 1195 ο μέγας φιλόσοφος Ιμπν Ρουσντ, κάποτε *καδής* ή δικαστής της Σεβίλλης και εσχάτως προσωπικός γιατρός του χαλίφη Αμπού Γιουσούφ Γιακούμπ στη γενέτειρά του, την Κόρδοβα, είχε επισήμως διωχθεί και διασυρθεί εξαιτίας των φιλελεύθερων ιδεών του, ιδέες απαράδεκτες για τους ανερχόμενους

σε ισχύ φανατικούς Βερβερίνους, που εξαπλώνονταν σαν μάστιγα σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της αραβικής Ισπανίας, και είχε αποπεμφθεί σε εσωτερική εξορία στο χωριουδάκι Λουθένα, έξω από τη γενέτειρά του, ένα χωριό γεμάτο Εβραίους, που δεν μπορούσαν πια να λένε πως είναι Εβραίοι, επειδή οι προηγούμενοι ηγεμόνες της Αλ Ανταλούς, η δυναστεία των Αλμοραβιδών, τους είχαν προσηλυτίσει εξαναγκαστικά στο Ισλάμ. Ο Ιμπν Ρουσντ, ο φιλόσοφος που δεν επιτρεπόταν πια να αναπτύσσει τη φιλοσοφία του, αισθάνθηκε αμέσως σαν στο σπίτι του ανάμεσα στους Εβραίους που δεν μπορούσαν πια να λένε πως ήταν Εβραίοι. Ο Ρουσντ είχε υπάρξει ευνοούμενος του χαλίφη της τρέχουσας ηγεμονεύουσας δυναστείας, των Αλμοχαδών, αλλά η μόδα των ευνοουμένων κάποτε περνάει, κι έτσι ο Αμπού Γιουσούφ Γιακούμπ επέτρεψε στους φανατικούς να εξοστρακίσουν από την πόλη τον μέγα σχολιαστή του Αριστοτέλη.

Ο φιλόσοφος που δεν μπορούσε να αρθρώσει τη φιλοσοφία του ζούσε σ' έναν στενό χωματόδρομο, σ' ένα ταπεινό σπίτι με μικρά παράθυρα, και ήταν τρομερά καταπιεσμένος από την απουσία φωτός. Έστησε ένα ιατρείο στη Λουθένα και με την ιδιότητά του ως πρώην προσωπικός γιατρός του χαλίφη απέκτησε ασθενείς· εκτός από αυτό, χρησιμοποίησε ό,τι περιουσιακά στοιχεία διέθετε για να κάνει την ταπεινή εισοδή του στο εμπόριο αλόγων και χρηματοδότησε την κατασκευή μεγάλων κεραμικών αγγείων, των *tinajas*, στα οποία οι Εβραίοι που δεν ήταν πια Εβραίοι αποθήκευαν και πουλούσαν ελαιόλαδο και κρασί. Μια μέρα, σύντομα μετά την έναρξη της εξορίας του, μια νεαρή κοπέλα περίπου δεκατεσσάρων καλοκαιριών εμφανίστηκε στην πόρτα του χαμογελώντας γλυκά, χωρίς να χτυπήσει ή να εισβάλει με οποιονδήποτε άλλο τρόπο στις σκέψεις του, και απλώς στάθηκε εκεί και περίμενε ώσπου ο φιλόσοφος να αντι-

ληφθεί την παρουσία της και να την καλέσει μέσα. Εκείνη του είπε πως είχε ορφανέψει πρόσφατα· ότι δεν είχε καμία πηγή εσόδων, αλλά προτιμούσε να μην εργαστεί στο πορνείο κι ότι την έλεγαν Ντούνια, όνομα που δεν ακουγόταν εβραϊκό καθώς δεν επιτρεπόταν να εκστομίσει το εβραϊκό της όνομα, κι επειδή ήταν αναλφάβητη, δεν μπορούσε ούτε να το γράψει. Η Ντούνια είπε πως ένας ταξιδευτής είχε προτείνει το όνομα και εξήγησε στον φιλόσοφο ότι προερχόταν από τα ελληνικά κι ότι σήμαινε «ο κόσμος» και πως η ιδέα τής είχε αρέσει. Ο Ιμπν Ρουσντ, ο μεταφραστής του Αριστοτέλη, δε διαφώνησε μαζί της, γνωρίζοντας ότι το όνομα σήμαινε «ο κόσμος» σε αρκετές γλώσσες, ώστε καθιστούσε τέτοιους σχολαστικισμούς περιττούς. «Γιατί έδωσες στον εαυτό σου το όνομα του κόσμου;» τη ρώτησε, κι εκείνη απάντησε, κοιτάζοντάς τον στα μάτια καθώς το έκανε: «Επειδή ένας κόσμος θα ξεχυθεί από μέσα μου, κι αυτοί που θα ξεχυθούν από μέσα μου θ' απλωθούν σε όλο τον κόσμο».

Ορθολογιστής καθώς ήταν, ο Ιμπν Ρουσντ δεν μπόρεσε ναμαντέψει πως η Ντούνια ήταν υπερφυσικό ον, μια τζίνια από τη φυλή των θηλυκών τζιν, των τζινίρι: μια σπουδαία πριγκίπισσα αυτής της φυλής σε μια γήινη περιπέτεια, στο κυνήγι της εμμονής της με τους γήινους άντρες γενικότερα και τους ιδιοφυείς εκπροσώπους τους ειδικότερα. Ο φιλόσοφος την πήρε στην καλύβα του ως οικονόμο και ερωμένη, και στη σιγαλιά της φιμωμένης νύχτας εκείνη του ψιθύρισε στο αυτί το «αληθινό» – δηλαδή το ψεύτικο– εβραϊκό όνομά της, κι αυτό ήταν το μυστικό τους. Η Ντούνια η τζίνια ήταν όσο θεαματικά γόνιμη είχε υπονοήσει η προφητεία της. Στα δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ μέρες και νύχτες που ακολούθησαν έμεινε έγκυος τρεις φορές και γέννησε πλήθος παιδιών και τις τρεις, τουλάχιστον εφτά σε κάθε γέννα, όπως φαίνεται, και σε μία περίπτωση έντε-

κα ή ίσως και δεκαεννιά, αν κι ως προς το συγκεκριμένο θέμα οι πληροφορίες των αρχείων είναι αόριστες και ανακριβείς. Όλα της τα παιδιά κληρονόμησαν το πιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της: αυτιά χωρίς λοβούς.

Αν ο Ιμπν Ρουσντ ήταν αυθεντία στην αποκρυφιστική Αρκάνα, θα είχε συνειδητοποιήσει ότι τα παιδιά του ήταν απόγονοι μιας μη ανθρώπινης μητέρας, αλλά ομφαλοσκοπούσε υπερβολικά πολύ για να μπορέσει να το ανιχνεύσει. (Μερικές φορές σκεφτόμαστε πως ήταν ευτύχημα για κείνον, και για όλη την ιστορία μας, που η Ντούνια τον ερωτεύτηκε για τη λαμπρότητα του πνεύματός του, αφού η φύση του ίσως παραήταν εγωκεντρική για να εμπνεύσει από μόνη της την αγάπη.) Ο φιλόσοφος που δεν μπορούσε να φιλοσοφήσει φοβόταν ότι τα παιδιά του θα κληρονομούσαν από κείνον τα θλιβερά χαρίσματα που ήταν ο θησαυρός και η κατάρα του. «Το να είσαι φτενόπετσος, μακρύθωρος και αθυρόγλωσσος», είπε, «σημαίνει να νιώθεις υπερβολικά έντονα, να βλέπεις υπερβολικά καθαρά, να μιλάς υπερβολικά ελεύθερα. Σημαίνει να είσαι τρωτός απέναντι στον κόσμο όταν ο κόσμος θεωρεί εαυτόν άτρωτο, να αντιλαμβάνεσαι τη μεταβλητότητά του όταν εκείνος θεωρεί εαυτόν αμετάβλητο, να διαισθάνεσαι αυτό που έρχεται προτού το διαισθανθούν οι υπόλοιποι, να γνωρίζεις ότι το βαρβαρικό μέλλον εκπορθεί τις πύλες του παρόντος, ενώ κάποιοι άλλοι συνεχίζουν να μένουν προσκολλημένοι στο παρακμιακό κούφιο παρελθόν. Αν τα παιδιά μας είναι τυχερά, θα κληρονομήσουν μόνο τα αυτιά σου, αλλά δυστυχώς, αφού είναι αδιαμφισβήτητα δικά μου, το πιθανότερο είναι ότι θ' αρχίσουν να σκέφτονται υπερβολικά πολύ υπερβολικά γρήγορα και ν' ακούνε υπερβολικά πολλά υπερβολικά γρήγορα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν επιτρέπεται να σκέφτονται ή ν' ακούνε».

«Πες μου μια ιστορία», απαιτούσε συχνά η Ντούνια, στο κρεβάτι, τον πρώτο καιρό της συμβίωσής τους. Ο φιλόσοφος δεν άργησε να ανακαλύψει ότι, παρά τη φαινομενική νεότητά της, η Ντούνια μπορούσε να γίνει πολύ απαιτητική και ισχυρογνώμων, στο κρεβάτι και έξω από αυτό. Ο ίδιος ήταν μεγάλοςωμος κι εκείνη μικρόσωμη σαν πουλάκι ή αδύνατο έντομο, αλλά συχνά του έδινε την αίσθηση πως αυτή ήταν η δυνατότερη. Ήταν η χαρά των γηρατειών του, αλλά απαιτούσε από κείνον επίπεδα ενέργειας που του ήταν δύσκολο να διατηρήσει. Στην ηλικία του το μόνο που ήθελε να κάνει στο κρεβάτι ήταν να κοιμάται, η Ντούνια, όμως, αντιμετώπιζε τις απόπειρές του να απολαύσει έναν υπνάκο σαν εχθροπραξίες. «Αν μείνεις ξύπνιος όλη νύχτα κάνοντας έρωτα», του έλεγε, «θα νιώθεις γενικά πιο ξεκούραστος, παρά αν ροχαλίζεις με τις ώρες σαν το βόδι. Αυτό το ξέρουν όλοι». Στην ηλικία του δεν ήταν πάντα εύκολο να έρχεται στην κατάλληλη κατάσταση για τη σεξουαλική πράξη, ειδικά σε διαδοχικές βραδιές, αλλά εκείνη εκλάμβανε τις γεροντικές δυσκολίες του με τη στυτική λειτουργία σαν αποδείξεις ψυχρότητας. «Αν βρίσκεις μια γυναίκα επιθυμητή, τότε δεν έχεις ποτέ πρόβλημα», του έλεγε. «Όσες νύχτες στη σειρά κι αν το κάνεις. Εγώ έχω πάντα όρεξη, μπορώ να συνεχίζω επ' άπειρον, χωρίς σταματημό».

Η ανακάλυψη πως η ένταση των ορμών της μπορούσε να καμφθεί διά της αφήγησης του πρόσφερε μια κάποια ανακούφιση. «Πες μου μια ιστορία», του έλεγε, κουλουριασμένη στην κόγχη του μπράτσου του με το κεφάλι της φωλιασμένο στο λίκνο της παλάμης του, κι εκείνος σκεφτόταν: Ωραία, τη γλίτωσα για απόψε· και της έδινε, λίγο λίγο, την ιστορία του μυαλού του. Ο Ιμπν Ρουσντ χρησιμοποιούσε εκφράσεις που οι σύγχρονοί του έβρισκαν αηδείς, συμπεριλαμβανομένων των λέξεων

«ορθολογισμός», «λογική» και «επιστήμη», που ήταν οι τρεις πυλώνες της σκέψης του, οι ιδέες που είχαν οδηγήσει στο κάψιμο των βιβλίων του. Η Ντούνια τις φοβόταν αυτές τις λέξεις, αλλά ο φόβος της την ερέθιζε, κι έτσι χωνόταν βαθύτερα στην αγκαλιά του κι έλεγε: «Κράτα το κεφάλι μου όσο το γεμίζεις με τα ψέματά σου».

Μέσα του υπήρχε ένα βαθύ οδυνηρό τραύμα, καθώς ήταν ένας ηττημένος άντρας, είχε χάσει τη μεγαλύτερη μάχη της ζωής του από έναν νεκρό Πέρση, τον Γκαζαλί από την Τουρ, έναν αντίπαλο πεθαμένο εδώ και ογδόντα πέντε χρόνια. Πριν από εκατό χρόνια ο Γκαζαλί είχε γράψει ένα βιβλίο με τον τίτλο *Οι ανακρίβειες των φιλοσόφων*, όπου εξαπέλυε επίθεση εναντίον Ελλήνων όπως ο Αριστοτέλης και οι νεοπλατωνιστές, καθώς και κατά των συμμάχων τους, των μεγάλων προδρόμων του Ιμπν Ρουσντ, Ιμπν Σίνα και Αλ Φαράμπι. Κάποια στιγμή ο Γκαζαλί είχε περάσει μια κρίση πίστης, τελικά, όμως, είχε επιστρέψει δριμύτερος, για να εξελιχθεί στη μεγαλύτερη μάλιστα της φιλοσοφίας στην ιστορία της ανθρωπότητας. Η φιλοσοφία, λοιδορούσε ο Γκαζαλί, ήταν ανίκανη να αποδείξει την ύπαρξη του Θεού ή ακόμα και την απιθανότητα της ύπαρξης δύο θεών. Η φιλοσοφία πίστευε στο αναπόδραστο αιτίων και αιτιατών, κάτι που ήταν ένας υποβιβασμός της δύναμης του Θεού, ο οποίος μπορούσε θαυμάσια να επέμβει ώστε να διαφοροποιήσει τα αιτιατά και να μετατρέψει τα αίτια σε ατελέσφορα, αν έτσι Εκείνος επιθυμούσε.

«Τι συμβαίνει», ρώτησε ο Ιμπν Ρουσντ την Ντούνια μόλις η νύχτα τούς τύλιξε στη σιωπή και μπορούσαν να μιλήσουν για απαγορευμένα πράγματα, «όταν ένα αναμμένο κλαρί έρχεται σε επαφή με μια μπάλα βαμβάκι;»

«Το βαμβάκι πιάνει φωτιά φυσικά», απάντησε εκείνη.

«Και γιατί πιάνει φωτιά;»

«Επειδή έτσι είναι», είπε η Ντούνια. «Η φωτιά γλείφει το βαμβάκι, και το βαμβάκι γίνεται κομμάτι της φωτιάς – έτσι έχουν τα πράγματα».

«Ο νόμος της φύσης», αποκρίθηκε ο φιλόσοφος. «Τα αίτια έχουν τα αιτιατά τους», συμπλήρωσε κι ένωσε το κεφάλι της να καταφάσκει στο λίκνο της παλάμης του.

«Εκείνος διαφώνησε», είπε ο Ιμπν Ρουσντ, και η Ντούνια ήξερε πως εννοούσε τον εχθρό, τον Γκαζαλί, αυτόν που τον είχε νικήσει. «Είπε ότι το βαμβάκι έπιασε φωτιά επειδή ο Θεός το έκανε να πιάσει, καθώς στο σύμπαν του Θεού ο μόνος νόμος είναι το θέλημά Του».

«Αν δηλαδή ο Θεός ήθελε το βαμβάκι να σβήσει τη φωτιά, αν ήθελε να γίνει η φωτιά κομμάτι του βαμβακιού, θα το είχε κάνει;»

«Ναι», απάντησε ο Ιμπν Ρουσντ. «Σύμφωνα με το βιβλίο του Γκαζαλί, ο Θεός θα μπορούσε να το κάνει».

Η Ντούνια το σκέφτηκε λίγο. «Αυτό είναι βλακεία», είπε τελικά. Ακόμα και μες στο σκοτάδι μπορούσε να νιώσει το παραιτημένο μειδίαμα, το χαμόγελο που μέσα του έκρυβε κυνισμό εκτός από οδύνη, να απλώνεται στραβά στο γενειοφόρο πρόσωπό του.

«Εκείνος θα έλεγε πως είναι αληθινή πίστη», της αποκρίθηκε, «κι ότι το να διαφωνείς με αυτό θα ήταν... ανακρίβεια».

«Άρα τα πάντα μπορούν να συμβούν αν ο Θεός αποφασίσει ότι δεν υπάρχει πρόβλημα», συνέχισε η Ντούνια. «Για παράδειγμα, τα πόδια ενός άντρα θα μπορούσαν να πάψουν ν' αγγίζουν το έδαφος και ο άντρας ν' αρχίσει να περπατάει στον αέρα».

«Ένα θαύμα», είπε ο Ιμπν Ρουσντ, «δεν είναι παρά ο Θεός που αλλάζει τους κανόνες με τους οποίους διαλέγει να παίξει,

κι αν εμείς δεν το καταλαβαίνουμε, είναι επειδή στην πραγματικότητα ο Θεός είναι άφατος, που σημαίνει πέρα και πάνω από την κατανόησή μας».

Η Ντούνια σώπασε ξανά. «Ας υποθέσουμε πως υποθέτω», αποκρίθηκε τελικά, «ότι ο Θεός ενδέχεται να μην υπάρχει. Ας υποθέσουμε ότι με κάνεις να υποθέσω πως ο “ορθολογισμός”, η “λογική” και η “επιστήμη” κατέχουν μια μαγεία που καθιστά τον Θεό περιττό. Είναι δυνατόν να φτάσει κανείς στο σημείο να υποθέσει πως είναι δυνατόν να υποθέσει κανείς κάτι τέτοιο;» Ένωσε το σώμα του να σφίγγεται. Τώρα ήταν εκείνος που φοβόταν τις δικές της λέξεις, σκέφτηκε η Ντούνια κι ένωσε μιαν αλλόκοτη ικανοποίηση.

«Όχι», της απάντησε, υπερβολικά απότομα. «Αυτή θα ήταν μια όντως βλακώδης υπόθεση εργασίας».

Είχε γράψει το δικό του βιβλίο, *Οι ανακρίβειες των ανακριβειών*, απαντώντας στον Γκαζαλί από εκατό χρόνια μετά και από χίλια μίλια μακριά, αλλά παρά τον δηκτικό τίτλο του, η επιρροή του πεθαμένου Πέρση παρέμεινε αδιάπτωτη, ενώ ήταν τελικά ο Ιμπν Ρουσντ αυτός που εξευτελίστηκε, το δικό του βιβλίο αυτό που παραδόθηκε στην πυρά, μια φωτιά που καταβρόχθισε τις σελίδες, επειδή στην προκειμένη περίπτωση αυτό είχε αποφασίσει ο Θεός να επιτρέψει στη φωτιά να κάνει. Σε όλα του τα γραπτά ο Ιμπν Ρουσντ είχε προσπαθήσει να συμφιλιώσει τις λέξεις «ορθολογισμός», «λογική» και «επιστήμη» με τις λέξεις «Θεός» και «Κοράνι» και δεν το είχε πετύχει, παρόλο που, από καλοσύνη, είχε εκθέσει τα επιχειρήματά του με μεγάλη διακριτικότητα, δείχνοντας με παραθέματα από το Κοράνι πως ο Θεός πρέπει να υπάρχει εξαιτίας των κήπων των γήινων απολαύσεων με τους οποίους είχε προμηθεύσει την ανθρωπότητα: *από τα σύννεφα στέλνουμε άφθονο νερό με το οποίο φυτρώνουν το σάρι,*

τα φυτά και τα δέντρα των κήπων.* Αν και ερασιτέχνης, ο Ιμπν Ρουσντ είχε πάθος με την κηπουρική και του φαινόταν ότι τα επιχειρήματα που με τόση καλοσύνη είχε εκθέσει αποδείκνυαν τόσο την ύπαρξη του Θεού όσο και την κατά βάθος φιλάγαθη, φιλελεύθερη φύση του, αλλά οι υποστηρικτές ενός σκληρότερου Παντοκράτορα τον είχαν νικήσει. Τώρα πλάγιαζε, ή έτσι τουλάχιστον πίστευε, με μια προσηλυτισμένη Εβραία την οποία είχε σώσει από το πορνείο και η οποία φαινόταν ικανή να βλέπει μέσα στα όνειρά του, εκεί όπου διαλεγόταν με τον Γκαζαλί στη γλώσσα των ασυμβίβαστων, της ωμής ειλικρίνειας, του «το τραβάω έως εκεί που δεν παίρνει», τη γλώσσα που θα τον είχε στείλει στον δήμεο αν την είχε χρησιμοποιήσει στον ξύπνιο του.

Καθώς η Ντούνια γέμιζε με παιδιά και ύστερα τα άδειαιζε στο μικρό σπίτι, υπήρχε όλο και λιγότερος χώρος για τα αφορισμένα «ψέματα» του Ιμπν Ρουσντ. Οι τρυφερές στιγμές του ζευγαριού ελαττώθηκαν, ενώ τα χρήματα μετατράπηκαν σε πρόβλημα. «Οι αληθινοί άντρες αντιμετωπίζουν κατάματα τις συνέπειες των πράξεών τους», του έλεγε η Ντούνια, «και ειδικά αυτοί που πιστεύουν στα αίτια και στα αιτιατά». Το να βγάζει λεφτά, όμως, δεν ήταν ποτέ το φόρτε του φιλοσόφου. Η εμπορία αλόγων ήταν μια ύπουλη δουλειά, με σκληρό, αθέμιτο ανταγωνισμό, και τα κέρδη του Ιμπν Ρουσντ πενιχρά. Στην αγορά των *tinajas* είχε πολλούς ανταγωνιστές, κι έτσι αναγκαζόταν να κρατάει τις τιμές χαμηλές. «Χρέωνε περισσότερο τους ασθενείς σου!» τον συμβούλευε κάπως εκνευρισμένη η Ντούνια. «Αν και αμαυρωμένο, πρέπει να κεφαλαιοποιήσεις το τέως κύρος σου, να το εκμεταλλευτείς. Τι άλλο έχεις; Δε φτάνει να είσαι ένα τέρας

---

* Το *Ιερό Κοράνιο*, σούρα 78, «Η αναγγελία» («Ελ Νέμπεε»), εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2002. (Σ.τ.Μ.)

που φτιάχνει μωρά. Φτιάχνεις μωρά, τα μωρά έρχονται, τα μωρά πρέπει να φάνε. Αυτό είναι “λογική”. Αυτό είναι “ορθολογισμός». Ήξερε με ποιες λέξεις να τον χτυπήσει. «Το να μην το κάνεις», κατέληγε θριαμβευτικά, «είναι “ανακρίβεια”».

(Τα τζιν αγαπούν τα αστραφτερά πράγματα, χρυσό και κοσμήματα και τα ρέστα, και συχνά κρύβουν τους θησαυρούς τους σε υπόγειες σπηλιές. Γιατί η πριγκίπισσά τους δεν έλυσε τα οικονομικά τους προβλήματα φωνάζοντας Άνοιξε στην είσοδο μιας τέτοιας σπηλιάς; Επειδή είχε επιλέξει μιαν ανθρώπινη ζωή, έναν ανθρώπινο συνεταιρισμό σαν την «ανθρώπινη» σύζυγο ενός ανθρώπινου όντος και ήταν δεμένη από την επιλογή της. Αν αποκάλυπτε στον εραστή της την πραγματική φύση της σ’ αυτό το προχωρημένο στάδιο του συνεταιρισμού τους, θα ήταν σαν να ξεσκέπαζε μια κάποιου είδους προδοσία, ένα ψέμα, που κρυβόταν εξαρχής στην καρδιά της σχέσης τους. Έτσι, κράτησε τη σιωπή της, φοβούμενη πως ο φιλόσοφος θα την εγκατέλειπε. Στο τέλος, όμως, την εγκατέλειψε έτσι κι αλλιώς, για δικούς του, εντελώς ανθρώπινους λόγους.)

Υπήρχε ένα περσικό βιβλίο με τίτλο *Hazar Afsaneh* ή *Χίλιες ιστορίες* που είχε μεταφραστεί στα αραβικά. Στην αραβική εκδοχή υπήρχαν λιγότερες από χίλιες ιστορίες, αλλά η δράση απλωνόταν σε χίλιες νύχτες ή, επειδή οι άρτιοι αριθμοί ήταν άσχημοι, σε χίλιες νύχτες και μία ακόμα. Ο Ιμπν Ρουσντ δεν είχε δει το βιβλίο, στην αυλή, όμως, είχε ακούσει κάμποσες από τις ιστορίες που περιείχε. Η ιστορία με τον ψαρά και την τζίνια τού άρεσε, όχι τόσο για τα φανταστικά στοιχεία της (το τζιν που βγήκε από το λυχνάρι, τα μαγικά ομιλούντα ψάρια, τον μαγεμένο πρίγκιπα που ήταν μισός άντρας και μισός μάρμαρο), αλλά για την τεχνική ομορφιά της, για το πώς οι ιστορίες εμπεριείχαν άλλες ιστορίες, που κι αυτές με τη σειρά τους εμπεριείχαν ακόμα πε-

ρισσότερες, έτσι που κάθε ιστορία να γίνεται ένας πραγματικός καθρέφτης της ζωής, σκεφτόταν ο Ιμπν Ρουσντ, από την άποψη πως όλες οι ιστορίες μας εμπεριέχουν τις ιστορίες των άλλων, κι αυτές με τη σειρά τους εμπεριέχονται σε μεγαλύτερα, σπουδαιότερα αφηγήματα, τις ιστορίες των οικογενειών ή των πατρίδων ή των πεποιθήσεών μας. Ακόμα ωραιότερη και από τις ιστορίες μέσα στις ιστορίες ήταν η ιστορία της αφηγήτριας, μιας πριγκίπισσας ονόματι Σεχραζάτ ή Σεχεραζάτ, που αφηγοούνταν τις ιστορίες της σ' έναν δολοφονικό σύζυγο για να αποτρέψει την εκτέλεσή της. Ιστορίες ειπωμένες σαν ασπίδα απέναντι στον θάνατο, προς εκπολιτισμό ενός βαρβάρου. Και στα πόδια της συζυγικής κλίνης καθόταν η αδερφή της Σεχραζάτ, η ιδανική ακροάτρια, ζητώντας μία ακόμα ιστορία και ύστερα άλλη μία και ακόμα μία έπειτα από αυτήν. Από το όνομα αυτής της αδερφής πήρε ο Ιμπν Ρουσντ το όνομα με το οποίο έχρισε τις ορδές των μωρών που εξέρρεαν από τις λαγόνες της ερωμένης του, της Ντούνια, αφού, κατά τύχη, η αδερφή ονομαζόταν Ντουνιαζάτ, «κι αυτό που έχουμε εδώ να γεμίζει τούτο το ανήλιαγο σπίτι και να με αναγκάζει να επιβάλω υπέρογκες χρεώσεις στους ασθενείς μου, τους αρρώστους και ανήμπορους της Λουθένα, είναι η άφιξη της Ντουνια-ζάτ, της φυλής δηλαδή της Ντούνια, του φύλου της Ντούνια, του λαού της Ντούνια, όπερ εστί μεθερμηγευόμενον, “των ανθρώπων του κόσμου”».

Η Ντούνια προσεβλήθη βαθύτατα. «Θέλεις να πεις», είπε, «πως επειδή δεν είμαστε παντρεμένοι, τα παιδιά μας δεν μπορούν να φέρουν το όνομα του πατέρα τους». Ο φιλόσοφος χαμογέλασε με το στραβό χαμόγελό του. «Καλύτερα να είναι οι Ντουνιαζάτ», αποκρίθηκε, «ένα όνομα που εμπεριέχει τον κόσμο και που δεν έχει κριθεί απ' αυτόν. Αν τα ονομάζαμε Ρουσντ, θα ήταν σαν να τα στέλναμε στην ιστορία με ένα σημάδι

στο κούτελό τους». Η Ντούνια άρχισε να αναφέρεται στον εαυτό της σαν να ήταν η αδερφή της Σεχραζάτ, ζητώντας πάντα ιστορίες, μόνο που η δική της Σεχραζάτ ήταν άντρας, ο εραστής και όχι ο αδερφός της, και μερικές από τις ιστορίες του θα μπορούσαν να τους σκοτώσουν και τους δύο αν οι λέξεις τύχαινε να δραπετεύσουν από το σκοτάδι της κάμαράς τους. Κι έτσι, ο φιλόσοφος ήταν ένα είδος αντι-Σεχραζάτ, έλεγε η Ντούνια, το ακριβώς αντίθετο της αφηγήτριας του *Χίλιες και μία νύχτες*: οι ιστορίες της έσωσαν τη δική της ζωή, ενώ οι δικές του έθεταν τη ζωή του σε κίνδυνο. Ύστερα, όμως, ο χαλίφης Αμπού Γιουσούφ Γιακούμπ θριάμβευσε στον πόλεμο, καταγάνοντας περιφανή νίκη –τον μεγαλύτερο στρατιωτικό άθλο της ζωής του– εναντίον του χριστιανού Βασιλιά της Καστίλλης Αλφόνσου VIII, στο Αλάρκος του ποταμού Γουαδιάνα. Μετά τη Μάχη του Αλάρκος, όπου οι δυνάμεις του χαλίφη εξολόθρευσαν 150.000 Καστιλιάνους στρατιώτες, τον μισό και παραπάνω χριστιανικό στρατό, ο Αμπού Γιουσούφ Γιακούμπ ονόμασε τον εαυτό του Αλ Μανσούρ, ο Νικηφόρος, και με τη σιγουριά του κατακτητή ήρωα έδωσε τέλος στην κυριαρχία των φανατικών Βερβερίνων και κάλεσε πάλι τον Ιμπν Ρουσντ στην αυλή.

Το σημάδι της ντροπής σβήστηκε από το κούτελο του γερο-φιλόσοφου, η εξορία του πήρε τέλος, η φήμη του αποκαταστάθηκε, ο ίδιος ξε-ντροπιάστηκε και επέστρεψε με δόξα και τιμή στην παλιά θέση του αυλικού γιατρού στην Κόρδοβα, δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ μέρες και νύχτες μετά την έναρξη της εξορίας του, τουτέστιν έπειτα από χίλιες μέρες και νύχτες κι ένα ακόμα μερόνυχτο· και η Ντούνια, φυσικά, ήταν ξανά έγκυος, κι εκείνος, φυσικά, δεν την παντρεύτηκε, φυσικά δεν έδωσε ποτέ το όνομά του στα παιδιά της και φυσικά δεν την πήρε μαζί του στην αυλή των Αλμοχαδών, κι έτσι εκείνη εξαφα-

νίστηκε από την ιστορία, αυτήν που πήρε μαζί του ο φιλόσοφος φεύγοντας, μαζί με τις κελεμπίες του, τις φλύαρες και απότομες απαντήσεις του και τα χειρόγρατά του, μερικά δεμένα, άλλα σε παπύρους, χειρόγραφα βιβλίων άλλων αντρών, καθώς τα δικά του είχαν καεί, αν και πολλά αντίγραφα είχαν διασωθεί, της είχε πει, σε άλλες πόλεις, σε βιβλιοθήκες φίλων και σε μέρος όπου τα είχε κρύψει ο ίδιος ενόψει της ενδεχόμενης πτώσης του σε δυσμένεια, επειδή ο σοφός άντρας πάντα προετοιμάζεται για τις αντιξοότητες, αλλά αν είναι όπως αρμόζει ταπεινός, η καλοτυχία τον αιφνιδιάζει. Ο φιλόσοφος έφυγε χωρίς να τελειώσει το πρόγευμά του ή να πει αντίο, κι εκείνη δεν τον απείλησε, δεν αποκάλυψε την πραγματική φύση της δύναμης που κρυβόταν μέσα της, δεν του είπε: Ξέρω τι λες φωναχτά στα όνειρά σου όταν υποθέτεις αυτό που θα ήταν βλακώδες να υποθέσεις, όταν παύεις να προσπαθείς να συμβιβάσεις τα ασυμβίβαστα και ομολογείς την τρομερή, θανάσιμη αλήθεια. Η Ντούνια επέτρεψε στην ιστορία να την αφήσει χωρίς να προσπαθήσει να γαντζωθεί από πάνω της, έτσι όπως τα παιδιά αφήνουν μια μεγαλειώδη παρέλαση να περάσει κρατώντας τη στη μνήμη τους, κάνοντάς την κάτι αξέχαστο, κάνοντάς τη δική τους· και συνέχισε να τον αγαπάει, παρόλο που τόσο αδιάφορα την είχε εγκαταλείψει. Ήσουν τα πάντα μου, ήθελε να του πει, ήσουν ο ήλιος και το φεγγάρι μου, και τώρα ποιος θα κρατάει το κεφάλι μου στο λίκνο της παλάμης του, ποιος θα φιλάει τα χείλη μου, ποιος θα είναι ο πατέρας των παιδιών μας, αλλά εκείνος ήταν ένας σπουδαίος άντρας προορισμένος για το πάνθεον, κι αυτά τα φασαριόζικα διαβολάκια δεν ήταν παρά τα απόνερα που άφησε στο διάβα του.

Μια μέρα, μουρμούρισε η Ντούνια στον απόντα φιλόσοφό της, μια μέρα πολύ μετά τον θάνατό σου θα έρθει η στιγμή που

θα θελήσεις να διεκδικήσεις την οικογένειά σου, κι εκείνη τη στιγμή εγώ, η πάντα δική σου σύζυγος-πνεύμα, θα πραγματοποιήσω την επιθυμία σου, παρόλο που μου ράγισες την καρδιά.

Πιστεύεται πως η Ντούνια παρέμεινε ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα επί ένα διάστημα, ελπίζοντας ίσως, πέραν πάσης ελπίδος, ότι ο φιλόσοφος θα επέστρεφε και πως ενδεχομένως να εξακολουθούσε να της στέλνει χρήματα και να την επισκέπτεται πότε πότε, και πως η ίδια άφησε την επιχείρηση με τα άλογα, αλλά κράτησε αυτή με τα *tinajas*, τώρα, όμως, που ο ήλιος και το φεγγάρι της ιστορίας είχαν δύσει για πάντα στο σπίτι της, η δική της ιστορία έγινε πράγμα της σκιάς και του μυστηρίου, οπότε ίσως είναι αλήθεια, όπως έλεγαν πολλοί, πως όταν ο Ιμπν Ρουσντ πέθανε, το πνεύμα του γύρισε κοντά της κι έσπειρε έντεκα ακόμα παιδιά. Οι άνθρωποι έλεγαν επίσης ότι ο Ιμπν Ρουσντ τής έφερε ένα λυχνάρι με ένα τζιν μέσα κι ότι το τζιν ήταν ο πατέρας των παιδιών που γεννήθηκαν αφότου την εγκατέλειψε – να λοιπόν η απόδειξη του πόσο εύκολα οι φήμες μπορούν να φέρουν τα πάνω κάτω! Κι έλεγαν επιπλέον, λιγότερο καλοσυνάτα, πως η εγκαταλειμμένη γυναίκα δεχόταν στο κρεβάτι της όποιον ήταν πρόθυμος να της πληρώνει το νοίκι, και καθένας που δεχόταν την άφηγε με ένα ακόμα τσούρμο παιδιά, έτσι που οι Ντουνιαζάτ, τα κουτσούβελα της Ντούνια, δεν ήταν πια μπασταρδάκια του Ρουσντ, ή τέλος πάντων κάποια δεν ήταν ή πολλά δεν ήταν ή τα περισσότερα: καθώς στα μάτια των περισσότερων ανθρώπων η ιστορία της ζωής της Ντούνια είχε γίνει μια αράδα που τραύλιζε, με τα γράμματά της να διαλύονται σε σχήματα χωρίς νόημα, ανίκανα να αποκαλύψουν πόσο πολύ έζησε ή πού ή με ποιον ή πότε και πώς –ή αν– πέθανε.

Κανένας δεν το πρόσεξε ή δε νοιάστηκε όταν μια μέρα η Ντούνια γύρισε στο πλάι και γλίστρησε μέσα σε μια χαραμάδα

του κόσμου και επέστρεψε στο Περιστάν, στην άλλη πραγματικότητα, στον κόσμο των ονείρων από τον οποίο τα τζιν αναδύονται κατά περιόδους για να βάλουν σε μπελάδες και να ευλογήσουν την ανθρωπότητα. Για τους χωρικούς της Λουθένα ήταν σαν να διαλύθηκε, ίσως σε άπυρο καπνό. Μετά την αναχώρηση της Ντούνια από τον κόσμο μας, οι ταξιδιώτες από τον κόσμο των τζιν στον δικό μας άρχισαν να μειώνονται και ύστερα, επί πολύ μεγάλο διάστημα, η προσέλευσή τους σταμάτησε τελείως, και οι χαραμάδες του κόσμου χορτάριασαν από τα εξαιρετικά περιορισμένης φαντασίας ζιζάνια της συντήρησης και τα αγκαθωτά βάτα της ανίας, ώσπου τελικά έφραξαν εντελώς, και οι πρόγονοί μας έμειναν να κανονίσουν την πορεία τους χωρίς τα οφέλη ή τις κατάρες της μαγείας.

Τα παιδιά της Ντούνια, όμως, άνθισαν. Αυτό μπορούμε να το πούμε. Κι έπειτα από τρακόσια σχεδόν χρόνια, όταν οι Εβραίοι εκδιώχθηκαν από την Ισπανία, ακόμα και οι Εβραίοι που δεν μπορούσαν να πουν ότι ήταν Εβραίοι, τα παιδιά των παιδιών της Ντούνια επιβιβάστηκαν σε πλοία στο Κάδιθ και στο Πάλος ντε Μογκέρ ή διέσχισαν πεζή τα Πυρηναία ή πέταξαν με μαγικά χαλιά ή γιγάντια πιθάρια, ως γνήσιοι απόγονοι των τζιν που ήταν, διέσχισαν ηπείρους και αρμένισαν στις εφτά θάλασσες και σκαρφάλωσαν στα ψηλά βουνά και κολύμπησαν σε φοβερούς και τρομερούς ποταμούς και γλίστρησαν σε βαθιές κοιλάδες και βρήκαν καταφύγιο και ασφάλεια όπου μπορούσαν και ξέχασαν γρήγορα τα αδέρφια τους ή συνέχισαν να τα θυμούνται για όσο μπόρεσαν και ύστερα τα ξέχασαν ή δεν τα ξέχασαν ποτέ, καθώς εξελίσσονταν σε μια οικογένεια που δεν ήταν πια ακριβώς οικογένεια, μια φυλή που δεν ήταν πια ακριβώς φυλή· υιοθετώντας κάθε θρησκεία και καμία θρησκεία, αγνοώντας πολλοί από αυτούς, έπειτα από τους τόσους αιώνες προσηλυ-

τισμού, την υπερφυσική καταγωγή τους, ξεχνώντας την ιστορία του καταναγκαστικού προσηλυτισμού των Εβραίων, με κάποιους να γίνονται μανιακά θρήσκοι κι άλλους περιφρονητικά άθρησκοι· μια οικογένεια χωρίς τόπο, αλλά με μια οικογένεια σε κάθε τόπο, ένα χωριό χωρίς γεωγραφική θέση, αλλά με χωρικούς που πηγαινοέρχονταν σε όλες τις γεωγραφικές θέσεις της υδρογείου, σαν άρριζα φυτά, βρύα ή λειχήνες ή αναρριχώμενες ορχιδέες, που πρέπει να στηρίζονται κάπου αλλού για να επιβιώσουν, ανίκανα καθώς είναι να σταθούν από μόνα τους.

Η ιστορία είναι ανάληκτη με αυτούς που εγκαταλείπει και μπορεί να γίνει εξίσου ανάληκτη με αυτούς που τη φτιάχνουν. Ο Ιμπν Ρουσντ πέθανε (συμβατικά, από γηρατειά, ή έτσι πιστεύουμε) ταξιδεύοντας στο Μαρακές προτού καν κλείσει χρόνος από την αποκατάστασή του και δεν είδε ποτέ τη φήμη του να μεγαλώνει, δεν την είδε ποτέ να απλώνεται έξω από τα σύνορα του δικού του κόσμου στον κόσμο των απίστων πέρα από αυτόν, όπου οι σχολιασμοί του αναφορικά με τον Αριστοτέλη έγιναν τα θεμέλια της δημοφιλίας του κραταιού προγόνου του, οι ακρογωνιαίοι λίθοι της άθνης φιλοσοφίας των απίστων, της επονομαζόμενης *saecularis*, που σημαίνει το είδος της ιδέας η οποία αναφαίνεται μόνο μία φορά στο *saeculum*, σε μια εποχή του κόσμου, ή ίσως μια ιδέα για όλες τις εποχές και η οποία ήταν το είδωλο και η ηχώ των ιδεών που είχε αρθρώσει μονάχα στα όνειρα. Ενδεχομένως, ως θεοσεβούμενος, να μην είχε ενθουσιαστεί και τόσο με τη θέση που του επιφύλαξε η ιστορία, καθότι είναι πράγματι παράξενη μοίρα για κάποιον που πιστεύει να γίνεται ο εμπνευστής ιδεών που δεν έχουν ανάγκη από πιστεύω και ακόμα πιο παράξενη μοίρα για τη φιλοσοφία κάποιου να νικάει έξω από τα σύνορα του δικού του κόσμου, αλλά να κατατροπώνεται εντός των ορίων τους, επειδή στον κόσμο που γνώ-

ριζε εκείνος ήταν τα παιδιά του πεθαμένου αντιπάλου του, του Γκαζαλί, αυτά που πολλαπλασιάστηκαν και κληρονόμησαν το βασίλειο, ενώ η δική του μπάσταρδη γέννα σκορπίστηκε, αφήνοντας το απαγορευμένο όνομά του πίσω, για να εποικίσει τον κόσμο. Μεγάλο ποσοστό όσων επέζησαν κατέληξαν στη μεγάλη ήπειρο της Βόρειας Αμερικής, ενώ πολλοί άλλοι στη μεγάλη υποήπειρο της Νότιας Ασίας, χάρη στο φαινόμενο της «πάκτωσης», που αποτελεί στοιχείο του μυστηριώδους παραλογισμού της τυχαίας κατανομής· και ύστερα πολλοί από αυτούς εξαπλώθηκαν προς τις δυτικές και νότιες περιοχές της αμερικανικής ηπείρου και επίσης βόρεια και δυτικά εκείνου του μεγάλου ρόμβου στα πόδια της Ασίας, σε όλες τις χώρες του κόσμου, καθώς αυτό μπορεί να ειπωθεί με ασφάλεια για τους Ντουνιαζάτ, πως, εκτός από τα παράξενα αυτιά, έχουν όλοι τους φαγούρα στα πόδια. Και ο Ιμπν Ρουσντ ήταν νεκρός, αλλά όπως θα δούμε, αυτός και ο αντίπαλός του εξακολούθησαν να διαφωνούν και πέρα από τον τάφο, επειδή η επιχειρηματολογία των μεγάλων στοχαστών δεν έχει τέλος, αφού αυτή καθαυτή η ιδέα της επιχειρηματολογίας αποτελεί εργαλείο βελτίωσης του μυαλού, το κοφτερότερο απ' όλα τα εργαλεία, γέννημα της αγάπης για τη γνώση, που πάει να πει, τη φιλοσοφία.

Ο κύριος Τζερόνιμο

Επειτα από οχτακόσια και πλέον χρόνια, τριάμισι και πλέον χιλιάδες μίλια μακριά και, τώρα πια, πριν από χίλια και πλέον χρόνια μια καταγιίδα έπληξε σαν βόμβα την πόλη των προγόνων μας. Οι παιδικές ηλικίες τους γλίστρησαν στο νερό και χάθηκαν, το ίδιο και οι χτισμένες από αναμνήσεις προκουμαίες επάνω στις οποίες κάποτε έτρωγαν ζαχαρωτά και πίτσα, οι ξύλινες προβλήτες του πόθου κάτω από τις οποίες κρύβονταν από τον καλοκαιρινό ήλιο και φιλούσαν τα πρώτα τους χείλη. Οι στέγες των σπιτιών πέταξαν στο νυχτερινό στερέωμα σαν αποπροσανατολισμένες νυχτερίδες, και οι σοφίτες όπου οι άνθρωποι αποθήκευαν το παρελθόν τους έμειναν εκτεθειμένες στα στοιχεία της φύσης, ώσπου οι κάτοχοί τους να νιώσουν πως ό,τι υπήρξαν κάποτε καταβροχθίστηκε από έναν άρπαγα ουρανό. Τα μυστικά τους πνίγηκαν σε πλημμυρισμένα υπόγεια και δεν μπορούσαν πια να τα θυμηθούν. Η ισχύς τους τους εγκατέλειψε. Σκότος ενέσκηψε.

Προτού η ηλεκτρική ισχύς παραδώσει πνεύμα, η τηλεόραση μετέδιδε λήψεις από τον ουρανό, εικόνες ενός τεράστιου λευκού στροβίλου που περιδινούνταν πάνω από την πόλη σαν εξωγήινο διαστημόπλοιο σε εχθρική αποστολή. Κατόπιν το ποτάμι ξεχύθηκε στους σταθμούς του ηλεκτρισμού, και δέντρα έπεσαν πάνω στα καλώδια κι έκαναν θρύψαλα τις αποθήκες όπου φυλάσσονταν οι γεννήτριες έκτακτης ανάγκης, και η αποκάλυψη άρχισε. Το σκoinί που κρατούσε τους προγόνους μας αγκυρο-

βολημένους στην πραγματικότητα έσπασε, και καθώς τα στοιχεία της φύσης ούρλιαζαν στα αυτιά τους, δε δυσκολεύτηκαν να πιστέψουν ότι οι χαραμάδες του κόσμου είχαν ανοίξει και πάλι, οι σφραγίδες είχαν σπάσει κι ότι στον ουρανό υπήρχαν ξεκαρδισμένοι στα γέλια μάγοι, σατανικοί ιππείς καβάλα στα καλπάζοντα σύννεφα.

Επί τρεις μέρες και νύχτες κανένας δε μιλούσε, επειδή υπήρχε μονάχα η γλώσσα της καταιγίδας και οι προπάτορές μας δεν ήξεραν πώς να μιλήσουν αυτήν τη φρικτή γλώσσα. Ύστερα, επιτέλους, η καταιγίδα πέρασε, και σαν παιδιά που αρνούνται να πιστέψουν στο τέλος της παιδικής ηλικίας, ήθελαν να ξαναγίνουν όλα όπως πρωτότερα. Μόλις, όμως, το φως επέστρεψε, είχε διαφορετική αίσθηση. Ήταν ένα λευκό φως που δεν είχαν ξαναδεί ποτέ, σκληρό σαν από λάμπα ανακριτή, που δεν έριχνε σκιές, ένα φως ανελέητο, που δε σου άφηνε μέρος να κρυφτείς. Φοβού, φαινόταν να λέει το φως, καθώς ήρθα να κάψω και να κρίνω.

Και μετά άρχισαν οι παραδοξότητες. Θα συνεχίζονταν επί δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ νύχτες.

Έτσι έφτασε ως εμάς, έπειτα από μία χιλιετία, ως ιστορία διαποτισμένη και ίσως χειραγωγημένη από θρύλο. Έτσι τη σκεφτόμαστε τώρα, σαν σφαλερή ανάμνηση ή σαν όνειρο του μακρινού παρελθόντος. Αν είναι αναληθής ή εν μέρει αναληθής, αν επινοημένες ιστορίες εισχώρησαν στα αρχεία, είναι πολύ αργά να κάνουμε κάτι γι' αυτό. Τούτη είναι η ιστορία των προγόνων μας όπως διαλέξαμε να την πούμε και συνεπώς, φυσικά, και η δική μας ιστορία.

Ήταν την Τετάρτη μετά τη μεγάλη καταιγίδα που ο κύριος Τζερόνιμο πρόσεξε κατά πρώτη φορά ότι τα πόδια του δεν άγγιζαν πια το έδαφος. Ως συνήθως, είχε ξυπνήσει μία ώρα προτού χαράξει, έχοντας στο μυαλό του την όχι πολύ καθαρή ανάμνηση ενός ονείρου στο οποίο μια γυναίκα πίεζε τα χείλη της στο στέρνο του, μουρμουρίζοντας κάτι που ο ίδιος δεν μπορούσε να ακούσει. Η μύτη του ήταν βουλωμένη και το στόμα του στεγνό, καθώς ανέπνεε από αυτό όσο κοιμόταν, ο αυχένας του πιασμένος λόγω της συνήθειάς του να τον στηρίζει σε υπερβολικά πολλά μαξιλάρια, το έκζεμα στον αριστερό αστράγαλό του χρειαζόταν ξύσιμο. Σε γενικές γραμμές, το σώμα του εκδήλωνε τη συνηθισμένη ποσότητα πρωινής δυσφορίας: με άλλα λόγια, τίποτα το τρομερό. Και μάλιστα αισθανόταν τα πέλματά του καλύτερα απ' ό,τι συνήθως. Ο κύριος Τζερόνιμο είχε πρόβλημα με τα πέλματά του το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, αλλά σήμερα δεν τον προβλημάτιζαν ούτε στο ελάχιστο. Υπέφερε περιστασιακά από τον πόνο που του προκαλούσαν οι πεσμένες καμάρες του, παρόλο που έκανε σχολαστικά τις ασκήσεις του, σφίγγοντας και τεντώνοντας τα δάχτυλα των ποδιών του κάθε βράδυ προτού πέσει για ύπνο και κάθε πρωί μόλις ξυπνούσε και μολονότι φορούσε πάντα πάτους και ανεβοκατέβαινε τις σκάλες ακροποδητί. Ύστερα ήταν η μάχη με την ποδάγρα και τα φάρμακα, που του έφερναν διάρροια. Ο πόνος ερχόταν ανά διαστήματα, κι εκείνος τον αποδεχόταν, παρηγορώντας τον εαυτό του με αυτό που είχε ανακαλύψει στα νιάτα του: πως η πλατυποδία γλίτωνε τα αγόρια από τον στρατό. Ο κύριος Τζερόνιμο είχε περάσει προ πολλού τη στρατεύσιμη ηλικία, αλλά αυτό το ψήγμα πληροφορίας εξακολουθούσε να τον παρηγορεί. Και στο κάτω κάτω, η ποδάγρα ήταν η αρρώστια των βασιλέων.

Τώρα τελευταία οι φτέρνες του γέμιζαν με χοντρός, όλο

ρωγμές κάλους που έχρηζαν προσοχής, ήταν πολύ απασχολημένος, όμως, για να επισκεφθεί έναν ποδίατρο. Τα πόδια του τα χρειαζόταν, ήταν πάνω τους όλη μέρα. Επίσης, δύο μέρες τώρα είχαν ξεκουραστεί, αφού τι κηπουρική να κάνεις σε μια τέτοια καταιγίδα, οπότε ίσως τον επιβράβευαν σήμερα, επιλέγοντας να μην του δημιουργήσουν πρόβλημα. Κατέβασε τα πόδια του από το κρεβάτι και σηκώθηκε. Κάτι του φάνηκε διαφορετικό. Η αίσθηση που άφηναν στο δέρμα του οι σανίδες του γυαλισμένου παρκέ της κρεβατοκάμαράς του του ήταν γνώριμη, για κάποιον λόγο, όμως, το πρωί εκείνης της Τετάρτης δεν την ένιωσε. Αυτό που αισθάνθηκε κάτω από τα πέλματά του ήταν μια πρωτόγνωρη απαλότητα, ένα ανακουφιστικό τίποτα. Ίσως τα πόδια του είχαν μουδιάσει, νεκρωμένα από τους κάλους, που όλο και χόντραιναν. Αλλά ένας άντρας του τύπου του, ένας μεγαλύτερος σε ηλικία άντρας με μια ολόκληρη μέρα δουλειάς μπροστά του, δεν έμπαινε στον κόπο να ασχοληθεί με τέτοιες ασημαντότητες. Ένας άντρας του τύπου του, μεγαλόσωμος, σε καλή φυσική κατάσταση, δυνατός, απαξίωνε τέτοιες μικροενοχλήσεις και ξεκινούσε τη μέρα του.

Το ηλεκτρικό ήταν ακόμα κομμένο και το νερό ελάχιστο, αν και οι καταναλωτές είχαν λάβει την υπόσχεση ότι και τα δύο θα επέστρεφαν αύριο. Ο κύριος Τζερόνιμο ήταν σχολαστικός με την καθαριότητα, και το γεγονός ότι δεν μπορούσε να βουρτσίσει όπως έπρεπε τα δόντια του ούτε να κάνει το πρωινό ντους τού προκαλούσε δυσφορία. Χρησιμοποίησε λίγο από το νερό που είχε μείνει στην μπανιέρα του για να το ρίξει στη λεκάνη της τουαλέτας. (Την μπανιέρα την είχε γεμίσει προληπτικά προτού ξεσπάσει η καταιγίδα.) Φόρεσε την ολόσωμη φόρμα εργασίας και τις μπότες του, και αγνοώντας το σταματημένο ασανσέρ, βγήκε στους κατεστραμμένους δρόμους. Στα εξήντα τόσα

του, είπε στον εαυτό του, έχοντας φτάσει σε μια ηλικία όπου οι περισσότεροι άντρες κρεμούσαν οριστικά τα εργαλεία της δουλειάς τους για να ξεκουραστούν, εκείνος ήταν ακόμα γερός και δραστήριος όσο πάντα. Φρόντιζε γι' αυτό η ζωή που ο ίδιος είχε επιλέξει πριν από πολύ, πάρα πολύ καιρό. Η ζωή που τον είχε πάρει μακριά από την εκκλησία των θαυματουργών ιάσεων του πατέρα του, από γυναίκες που ούρλιαζαν καθώς σηκώνονταν από τις αναπηρικές πολυθρόνες τους κατειλημμένες από τη δύναμη του Χριστού και μακριά επίσης από το αρχιτεκτονικό γραφείο του θείου του, όπου θα μπορούσε να έχει περάσει ανιαρά, αόρατα χρόνια καθιστικής ζωής σκιστάροντας τα παραγνωρισμένα οράματα αυτού του καλοσυνάτου κυρίου, τις κατόψεις των απογοητεύσεων και των ματαιώσεων κι όλα εκείνα που θα μπορούσαν να έχουν πραγματωθεί. Ο κύριος Τζερόνιμο είχε αφήσει πίσω του τον Ιησού και τα σχεδιαστήρια και είχε βγει στον καθαρό αέρα.

Στο πράσινο ημιφορτηγό, στις πλευρές του οποίου η φράση «Κύριος Τζερόνιμο Κηπουρός» ήταν τυπωμένη με κίτρινα κεφαλαία γράμματα που έριχναν άλικη σκιά, μαζί με έναν τηλεφωνικό αριθμό και μια διεύθυνση ιστοσελίδας, ο κύριος Τζερόνιμο δεν μπορούσε να νιώσει το κάθισμα κάτω του, το σκασμένο πράσινο δέρμα της ταπετσαρίας που συνήθως τρυπούσε ευχάριστα τον δεξιό του γλουτό δεν έκανε το συνηθισμένο του κόλλο. Κάτι που επιβεβαίωνε ότι σήμερα δεν ήταν ο εαυτός του. Υπήρχε μια γενικότερη ελάττωση της αίσθησης. Αυτό ήταν ανησυχαστικό. Στην ηλικία του, και με δεδομένο το επαγγελματικό πεδίο της επιλογής του, έπρεπε να παρακολουθεί τις μικρές προδοσίες του σώματος, να τις αντιμετωπίζει, να αποτρέπει τις μεγαλύτερες προδοσίες που καιροφυλακτούσαν. Έπρεπε οπωσδήποτε να πάει να το κοιτάξει, αλλά όχι τώρα, όχι αυτήν τη στιγμή.

μή, την επαύριον της καταγίδας, που είχε φορτώσει γιατρούς και νοσοκομεία με σοβαρότερα προβλήματα. Ένωθε το γκάζι παράδοξα ελαστικό κάτω από τη χοντρή σόλα της μπότας του, λες και το πεντάλ ήταν καλυμμένο με μαξιλαράκι, λες και σήμερα απαιτούσε από κείνον λίγη πίεση παραπάνω. Προφανώς, εκτός από αυτόν των ανθρώπων, η καταγίδα είχε αναστατώσει και τον ψυχισμό των οχημάτων. Αυτοκίνητα κείτονταν παρατημένα, αποκαρδιωμένα, σε παράξενες γωνίες κάτω από σπασμένα παράθυρα, και υπήρχε κι ένα μελαγχολικό κίτρινο λεωφορείο πεσμένο στο πλευρό του. Παρ' όλα αυτά, οι κεντρικές αρτηρίες είχαν καθαριστεί, και η γέφυρα Τζορτζ Ουάσινγκτον είχε παραδοθεί στην κυκλοφορία. Υπήρχε έλλειψη βενζίνης, αλλά εκείνος είχε αποθησαυρίσει το δικό του απόθεμα και υπολόγιζε ότι θα του αρκούσε. Ο κύριος Τζερόνιμο ήταν μέγας αποθησαυριστής καυσίμων, μασκών αερίου, φακών, κουβερτών, ιατρικών προμηθειών, κονσερβαρισμένων τροφίμων, νερού σε ελαφριές συσκευασίες· ένας άνθρωπος που βρισκόταν σε διαρκή αναμονή έκτακτων καταστάσεων, που θεωρούσε αναπόφευκτη τη διάρρηξη και τη διάλυση του κοινωνικού ιστού, που ήξερε πως η κόλλα στιγμής μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να κλείσει επιφανειακές χαραγματιές, που δεν εμπιστευόταν αρκετά την ανθρώπινη φύση ώστε να θεωρήσει ως δεδομένη την ικανότητα των κατόχων της για στέρεα και γερά οικοδομήματα. Ήταν ένας άνθρωπος που περίμενε το χειρότερο. Και προληπτικός επίσης, από αυτούς που σταυρώνουν τα δάχτυλά τους και γνωρίζουν, για παράδειγμα, ότι στην Αμερική τα κακά πνεύματα ζουν στα δέντρα, άρα ήταν απαραίτητο να χτυπάς ξύλο για να τα διώχνεις, ενώ τα βρετανικά πνεύματα των δέντρων (ήταν θαυμαστής της βρετανικής υπαίθρου) ήταν φιλικά πλάσματα, οπότε έπιανες ξύλο για να ωφεληθείς από την αγαθότητά τους. Ήταν

σημαντικό να ξέρεις τέτοια πράγματα. Και καλό θα ήταν επίσης να φυλάς τα ρούχα σου για να 'χεις τα μισά. Αν άφηνες πίσω σου τον Θεό, δεν ήταν άσχημη ιδέα να προσπαθήσεις να διατηρήσεις μια καλή θέση στα κατάστιχα της Τύχης.

Ο κύριος Τζερόνιμο προσαρμόστηκε στις ανάγκες του ημιφορτηγού και συνέχισε να οδηγεί προς την ανατολική πλευρά του νησιού, διασχίζοντας την επιστραφείσα στην κυκλοφορία γέφυρα Τζορτζ Ουάσινγκτον. Κατά το αναμενόμενο, είχε το ραδιόφωνο συντονισμένο στον σταθμό με τις παλιές επιτυχίες. *Yesterday's gone, yesterday's gone*,* τραγουδούσαν οι παλιοί. Καλή συμβουλή, σκέφτηκε. Όντως είχε. Και το αύριο δεν έρχεται ποτέ· κάτι που αφήνει το σήμερα. Το ποτάμι είχε επιστρέψει στη φυσική ροή του, αλλά παντού στις όχθες του ο κύριος Τζερόνιμο έβλεπε καταστροφή και μαύρη λάσπη, και το πνιγμένο παρελθόν της πόλης ξεθαμμένο στη μαύρη λάσπη, τα φουγάρα βυθισμένων ποταμόπλοιων να εξέχουν σαν περισκόπια μέσα από τη μαύρη λάσπη, τα στοιχειωμένα, φαφούτικα Oldsmobiles ξεβρασμένα στη στεριά μέσα σε κουκούλια από ξεραμένη μαύρη λάσπη και ακόμα σκοτεινότερα μυστικά, τον σκελετό του θρυλικού ποταμίσιου τέρατος Κίτσι και τα κρανία δολοφονημένων Ιρλανδών φορτοεκφορτωτών να κολυμπούν στη μαύρη λάσπη, ενώ υπήρχαν επίσης και κάτι παράξενες ειδήσεις στο ραδιόφωνο που έλεγαν πως οι προμαχώνες του ινδιάνικου οχυρού Νιπινίχεν είχαν ξεχωθεί από τη μαύρη λάσπη και πως οι μουσκεμένες και τζιβιασμένες γούνες των παλιών Ολλανδών εμπόρων, καθώς και το αρχικό σεντούκι που περιείχε τα αυθεντικά μπιχλιμπίδια αξίας εξήντα φιορινιών με τα οποία ένας κύριος

---

* *Το χτες έχει φύγει, το χτες έχει φύγει.* Από το *Don't Stop Thinking About Tomorrow*, των Fleetwood Mac, 1977. (Σ.τ.Μ.)

ονόματι Πίτερ Μίνουιτ εξαγόρασε κάποτε από τους Ινδιάνους Λενάπε ένα λοφώδες νησί είχαν ξεβραστεί και εναποτεθεί στο νότιο άκρο του Μαναχάτα, θαρρείς και η καταιγίδα έλεγε στους προγόνους μας: Άντε πηδηχτείτε, εγώ αγοράζω πάλι το νησί.

Ο κύριος Τζερόνιμο κατηφόρισε ξεκοιλιασμένους, σπαρμένους με τις πληγές της καταιγίδας δρόμους ώσπου να φτάσει έξω, στη Λα Ινκοερέντζα, το κτήμα των Μπλις. Εκτός συνόρων της πόλης, η καταιγίδα είχε χτυπήσει με ακόμα μεγαλύτερη αγριότητα. Κεραυνοί σαν τεράστιοι τεθλασμένοι πυλώνες ένωσαν την Ινκοερέντζα με τους ουρανούς, και η τάξη, που, κατά την προειδοποίηση του Χένρι Τζέιμς, ήταν το μοναδικό όνειρο του ανθρώπου για το σύμπαν, διαλύθηκε κάτω από τη δύναμη του χάους, που ήταν ο νόμος της φύσης. Πάνω από τις πύλες του κτήματος ένα κομμένο ενεργό καλώδιο του ηλεκτρικού κρεμόταν επικίνδυνα, με τον θάνατο να παραμονεύει στην άκρη του. Κάθε φορά που άγγιξε τις πύλες, γαλάζιοι κεραυνοί έτριζαν στα κάγκελα. Το παλιό σπίτι έστεκε κραταιό, αλλά το ποτάμι είχε εκπορθήσει τις όχθες του και είχε φουσκώσει σαν γιγάντια λάμπραινα όλο λάσπη και δόντια και είχε καταπιεί τις εκτάσεις γύρω από την κατοικία με μια μπουκιά. Ο ποταμός είχε υποχωρήσει, αλλά είχε αφήσει πίσω του την καταστροφή. Κοιτάζοντας το ναυάγιο, ο κύριος Τζερόνιμο ένιωσε σαν να παρευρισκόταν στον θάνατο της ίδιας του της φαντασίας, σαν να επισκεπτόταν τη σκηνή του εγκλήματος της δολοφονίας της από την πηχτή μαύρη λάσπη και τα αδιάβρωτα σκατά του παρελθόντος. Μπορεί και να έκλαψε. Κι εκεί, πάνω στις κάποτε άσπρα φροντισμένες πρασιές, κρυμμένες τώρα κάτω από τη μαύρη λάσπη του φουσκωμένου Χάντσον, καθώς, κλαίγοντας λίγο, επιθεωρούσε τα ερείπια μίας και πλέον δεκαετίας της καλύτερης δουλειάς του στον τομέα της αρχιτεκτονικής κήπων, τους δια-

κοσμημένους με τρισκέλια λίθους, που απηχούσαν τους Κέλτες της Εποχής του Σιδήρου, τον Βυθισμένο Κήπο, που έκανε τον Φλωρεντινό εξάδερφό του να κοκκινίζει από ντροπή, το αναλημματικό ηλιακό ρολόι, αντίγραφο εκείνου στον Μεσημβρινό του Γκρίνουιτς, το δάσος με τα ροδόδεντρα, τον μινωικό λαβύρινθο, με τον χοντρό πέτρινο Μινώταυρο στην καρδιά του, τις μυστικές, κρυμμένες από θαμνοφράχτες κόγχες, όλα χαμένα και κατεστραμμένα τώρα κάτω από τη μαύρη λάσπη της ιστορίας, με τις ρίζες των δέντρων να ορθώνονται από τον μαύρο βούρκο σαν χέρια ανθρώπων που πνίγονται – ήταν εκεί όπου ο κύριος Τζερόνιμο κατάλαβε ότι τα πόδια του είχαν αναπτύξει ένα μείζον καινοφανές πρόβλημα. Πάτησε στη λάσπη, και οι μπότες του ούτε πλατσούρισαν ούτε κόλλησαν. Κατόπιν έκανε δυο τρία σαστισμένα βήματα κατά μήκος της μαυρίλας και κοίταξε πίσω του και είδε ότι δεν είχε αφήσει ίχνη.

«Ανάθεμα!» αναφώνησε ταραγμένος. Σε τι είδους κόσμο τον είχε εξακοντίσει τούτη η καταιγίδα; Ο κύριος Τζερόνιμο δε θεωρούσε πως ανήκε στην κατηγορία αυτών που τρομάζουν εύκολα, αλλά τα ανύπαρκτα ίχνη τον είχαν ανταριάσει. Βρόντηξε τα πόδια του κάτω, αριστερή μπότα, δεξιά μπότα, αριστερή μπότα. Πήδησε πάνω και προσγειώθηκε στο έδαφος όσο πιο βαριά μπορούσε. Η λάσπη παρέμεινε αμετακίνητη. Μήπως είχε πει; Όχι, αν και περιστασιακά όντως το παράκανε με το οινόπνευμα, όπως κάνουν μερικές φορές οι ηλικιωμένοι άντρες που ζουν μόνοι τους, αλλά αυτήν τη φορά το αλκοόλ δεν αποτελούσε παράγοντα. Μήπως κοιμόταν ακόμα και ονειρευόταν ότι η Ίνκοερέντζα είχε χαθεί κάτω από μια θάλασσα λάσπης; Ίσως, αλλά αυτό εδώ δεν του έδινε την αίσθηση του ονείρου. Μήπως επρόκειτο για κάποια εξωπραγματική ποταμίσις λάσπη, κάποια τερατοποταμίσις λάσπη άγνωστη έως σήμερα στους λαοποπει-

στήμονες, μια λάσπη από μεγάλα βάρη, το μυστήριο της οποίας της έδινε τη δύναμη να ανθίσταται στο βάρος ενός άντρα που χοροπηδούσε; Ή μήπως –κι αυτό φαινόταν το πιο πιθανό, μολονότι ήταν ταυτόχρονα και το πιο ανησυχητικό– συνέβη μια μεταβολή στον ίδιο; Κάποια ανεξήγητη προσωπική βαρυντική περιστολή; Ιησού Χριστέ, σκέφτηκε, και μεμιάς σκέφτηκε επίσης τον πατέρα του να συνοφρυώνεται στο άκουσμα της βλασφημίας, τον πατέρα του να επιπλήττει το παιδί-εαυτό του από ένα μέτρο μακριά, όπως απειλούσε σε εβδομαδιαία βάση το ποιμνίο του από άμβωνος με φωτιά και θειάφι, Ιησού Χριστέ! Τώρα έπρεπε πραγματικά να πάει να κοιτάξει τα πόδια του.

Ο κύριος Τζερόνιμο ήταν προσγειωμένος άνθρωπος, γι' αυτό και δεν του πέρασε από το μυαλό ότι μια καινούργια εποχή ανορθολογισμού είχε αρχίσει κι ότι κατά τη διάρκειά της η βαρυντική εκτροπή της οποίας ο ίδιος είχε πέσει θύμα θα ήταν μία μόνο από πολλές *outré* ενδείξεις. Οι περαιτέρω παραδοξότητες που θα εμφανίζονταν στο δικό του, προσωπικό αφήγημα του ήταν προσώρας αδιανόητες. Για παράδειγμα, δεν του πέρασε από το μυαλό ότι στο άμεσο μέλλον θα έκανε έρωτα με μια πριγκίπισσα των ξωτικών. Ούτε τον απασχόλησε ο μετασχηματισμός της παγκόσμιας πραγματικότητας. Δεν εξήγαγε ευρύτερα συμπεράσματα από τη δοκιμασία του. Δε φαντάστηκε την επικείμενη επανεμφάνιση στους ωκεανούς θαλάσσιων τεράτων αρκετά μεγάλων ώστε να καταπίνουν ολόκληρα πλοία με μια μπουκιά ή την παρουσία αντρών αρκετά δυνατών ώστε να σηκώνουν ενήλικους ελέφαντες στα χέρια ή την εμφάνιση στο στερέωμα πάνω από τη γη μάγων που ταξιδεύουν στον αέρα με μεγάλες ταχύτητες ή ιπτάμενα πιθάρια που κινούνται με τη δύναμη της μαγείας. Δεν υπέθεσε ότι θα μπορούσε να έχει πέσει θύμα της γητείας ενός πανίσχυρου και κακόβουλου τζιν.

Παρ' όλα αυτά, ήταν μεθοδικός από τη φύση του, κι έτσι, έχοντας αναμφίβολα θορυβηθεί από την καινούργια κατάσταση του, έβαλε το χέρι σε μια τσέπη του φθαρμένου κηπουρικού μπουφάν του και βρήκε ένα διπλωμένο κομμάτι χαρτί, έναν λογαριασμό από την εταιρεία ηλεκτρικού ρεύματος. Το ρεύμα είχε κοπεί, αλλά οι λογαριασμοί εξακολουθούσαν να επιμένουν στην εμπρόθεσμη εξόφλησή τους. Αυτή ήταν η φυσική τάξη πραγμάτων. Ξεδίπλωσε τον λογαριασμό και τον άπλωσε στη λάσπη. Μετά στάθηκε πάνω του, τον πάτησε, χοροπήδησε λιγάκι ακόμα και προσπάθησε να τρίψει το χαρτί με τις σόλες του. Ο λογαριασμός παρέμεινε ανέγγιχτος. Ο κύριος Τζερόνιμο έσκυψε, τον έπιασε από τη μιαν άκρη, τον τράβηξε, και αμέσως αυτός γλίστρησε κάτω από τα πόδια του. Ούτε ίχνος πατημασιάς. Προσπάθησε μια δεύτερη φορά και μπόρεσε να περάσει τον λογαριασμό του ηλεκτρικού χωρίς κανένα πρόβλημα κάτω και από τα δυο πόδια του. Το κενό ανάμεσα στον ίδιο και στη γη ήταν απειροελάχιστο, αλλά πέραν κάθε αμφισβήτησης. Τώρα ήταν μόνιμα τοποθετημένος πάνω από την επιφάνεια του πλανήτη σε απόσταση τουλάχιστον ίση με το πάχος ενός φύλλου χαρτιού. Ο κύριος Τζερόνιμο ίσιωσε τον κορμό του κρατώντας τον λογαριασμό στο χέρι. Παντού γύρω του γιγάντια δέντρα κείτονταν νεκρά και βούλιαζαν στη λάσπη. Η Κυρία Φιλόσοφος, η εργοδότριά του και κληρονόμος της φορβής, δεσποινίς Αλεξάντρα Μπλις Φαρίνια, τον παρακολουθούσε μέσα από τις γαλλικού τύπου μπαλκονόπορτες του ισογείου, με τα δάκρυα να τρέχουν ποτάμι στο όμορφο νεαρό πρόσωπό της και κάτι άλλο να κυλάει από τα μάτια της, κάτι που ο κύριος Τζερόνιμο δεν μπορούσε να διακρίνει. Ίσως ήταν φόβος ή σοκ. Ίσως ακόμα και πόθος.

Έως εκείνη τη στιγμή η ζωή του κυρίου Τζερόνιμο υπήρξε ένα ταξίδι από αυτά που είχαν πάψει πια να σπανίζουν στον περιπατητικό κόσμο των προγόνων μας, έναν κόσμο στον οποίο οι άνθρωποι απαγκιστρώνονταν με ευκολία από μέρη, πεποιθήσεις, κοινότητες, χώρες, γλώσσες, ακόμα και από πιο σπουδαία πράγματα, όπως η τιμή, η ηθική, η ευθυκρισία και η αλήθεια· και στον οποίο κόσμο, θα μπορούσαμε να πούμε, αποσχίζονταν από τα αυθεντικά αφηγήματα των ιστοριών της ζωής τους και περνούσαν το υπόλοιπο των ημερών τους προσπαθώντας να ανακαλύψουν, ή να σφυρηλατήσουν, νέα, συνθετικά, δικά τους αφηγήματα. Ο κύριος Τζερόνιμο είχε γεννηθεί ως Ραφαήλ Ιερώνυμος Μανέζες στην Μπάντρα της Βομβάης, νόθος γιος ενός πωρωμένου καθολικού ιερέα, εξήντα και πλέον καλοκαίρια πριν από τα γεγονότα που μας απασχολούν εδώ, παίρνοντας το όνομά του σε μιαν άλλη ήπειρο, μιαν άλλη εποχή του κόσμου, από έναν άντρα (από μακρού αποδημήσαντα) τον οποίο ο Τζερόνιμο είχε καταλήξει να αντιμετωπίζει ως τόσο ανοίκειο όσο και οι Αρειανοί ή τα ερπετά, αλλά που ήταν επίσης τόσο οικείος όσο μπορούσε το αίμα να τον καταστήσει. Ο άγιος πατέρας του, ο πατήρ Τζέρι, ο Σεβασμιότατος Πατήρ Ιερεμίας Ντ'Νιζά, ήταν, όπως συνήθιζε να λέει ο ίδιος, «τεράστιος σαν αρκούδα», «σωστή αρσενική φάλαινα», ελλειμματικός στον τομέα των ωτικών λοβίων, αλλά πλεονασματικός, εν είδει αποζημίωσης, σε φωνητικά ντεσιμπέλ ισάξια του Στέντορα, του χαλκεόφωνου κήρυκα του ελληνικού στρατού στην Τροία, η φωνή του οποίου ήταν δυνατή όσο πενήντα αντρών μαζί. Ο Σεβασμιότατος ήταν ο αρχιπροξενευτής της γειτονιάς και ο καλοκάγαθος τύραννός της, ένας, κατά γενική ομολογία, συντηρητικός του σωστού είδους. Το *Aut Caesar aut nullus* ήταν το μότο του, όπως υπήρξε και του Καίσαρα Βοργία, και σήμαινε ή Καίσαρας ή ο κανένας, και

αφού ο πατήρ Τζέρι σίγουρα δεν ήταν ο κανένας, λογικά ήταν Καίσαρας και, πράγματι, τόσο απόλυτη ήταν η εξουσία του, που κανένας δεν το έκανε ζήτημα όταν σκάρωσε για τον εαυτό του, μυστικά (κάτι που σήμαινε πως ήταν γνωστό τοις πάσι), ένα προξενιό με μια σκυθρωπή στενογράφο, ένα τοσοδά πραγματάκι ονόματι Μάγκντα Μανέζες, που έδινε την εντύπωση του εύθραυστου κλαριού δίπλα στην αιθιαλή τεράστια ινδική συκιά που ήταν η κορμοστασιά του πατρός. Ο Σεβασμιότατος Πατήρ Ιερεμίας Ντ'Νιζά δεν άργησε να απολέσει την ιδιότητα της αγαμίας κι έσπειρε ένα γερό αρσενικό παιδί, το οποίο άμεσα αναγνωρίστηκε ως γιος του από τα ιδιαίτερης μορφολογίας αυτιά του. «Ούτε οι Αψβούργοι ούτε οι Ντ'Νιζά έχουν λοβούς», άρρεσε στον πατέρα Τζέρι να λέει. «Δυστυχώς, από τις δύο οικογένειες, η λάθος σάρωσε όλους τους αυτοκρατορικούς τίτλους». (Τα ανάγωγα παιδιά των δρόμων της Μπάντρα είχαν μαύρα μεσάνυχτα για τους Αψβούργους. Έλεγαν ότι η έλλειψη λοβών του Ραφαήλ ήταν προειδοποιητικό σημάδι αναξιπιστίας, ένα σημάδι παραφροσύνης, ένα σημάδι πως το νόθο του πατρός ήταν αυτή η συναρπαστική πολυσύλλαβη λέξη – ένας *ψυχοπαθής*. Προφανώς, όμως, αυτή η ετυμολογία πήγαζε απλώς από άγνοια και προκατάληψη. Ο Ραφαήλ Ιερώνυμος πήγαινε στο σινεμά όπως όλοι οι άλλοι κι έβλεπε πως οι ψυχοπαθείς – τρελοί δολοφόνοι, τρελοί επιστήμονες, τρελοί Μογγόλοι πρίγκιπες – είχαν εντελώς φυσιολογικά αυτιά.)

Ο γιος του πατρός Τζέρι δεν μπορούσε βέβαια να πάρει το επίθετο του πατέρα του, τα προσχήματα έπρεπε να τηρηθούν, κι έτσι πήρε εκείνο της μητέρας του. Ως προς τα χριστιανικά ονόματα τώρα, ο καλός πάστορας τον ονόμασε Ραφαήλ, από τον προστάτη άγιο της Κόρδοβας της Ισπανίας, και Ιερώνυμο, από τον Ευσέβιο Σωφρόνιο Ιερώνυμο εκ Στρι-

δώνος, γνωστό κι ως Άγιο Ιερώνυμο. «Ράφα-Ράφα-Ρώνυμος-του-πατρός-ο-ανώνυμος» ήταν ο Τζερόνιμο για τα ανάγωγα αγόρια που έπαιζαν γαλλικό κρίκετ στις αγιοποιημένες οδούς της Μπάντρα –την Αγίου Λεοντίου, Αγίου Αλεξίου, Αγίου Ιερωνύμου, Αγίου Ανδρέου, Αγίου Ιωάννου, Αγίου Ρόκκου, Αγίου Σεβαστιανού, Αγίου Μαρτίνου– ώσπου μεγάλωσε κι έγινε υπερβολικά ψηλός και γεροδεμένος για να τον πειράζουν· για τον πατέρα του, όμως, ήταν πάντα ο νεαρός Ραφαήλ Ιερώνυμος Μανέζες, μεγαλοπρεπώς και πλήρως. Ο Ραφαήλ Ιερώνυμος ζούσε με τη μητέρα του, τη Μάγκντα, στην ανατολική Μπάντρα, αλλά είχε την άδεια να πηγαίνει στην πιο μοδάτη και αναβαθμισμένη δυτική πλευρά τις Κυριακές, για να ψέλνει στη χορωδία της εκκλησίας του πατέρα του και να ακούει τον πατέρα Τζέρι να κηρύττει, χωρίς την παραμικρή εμφανή επίγνωση της ίδιας του της υποκρισίας, για το πυρ της Κολάσεως, που ήταν η αναπόφευκτη συνέπεια της αμαρτίας.

Η αλήθεια είναι πως αργότερα στη ζωή του ο κύριος Τζερόνιμο ανέπτυξε αδύναμη μνήμη, και μεγάλο μέρος της παιδικής του ηλικίας ήταν χαμένο στα νέφη της. Ψήγματα του πατέρα του, όμως, παρέμεναν. Θυμόταν τον εαυτό του να ψάλλει στην εκκλησία του. Είχε μάθει λίγα λατινικά όταν ήταν μικρός, αρκετά για να καλεί με ψαλμωδίες τους πιστούς να γιορτάσουν τα Χριστούγεννα στην εκκλησία στην αρχαία ρωμαϊκή γλώσσα, μετατρέποντας τα βήτα του σε γάμα κατ' εντολή του πατέρα του. *Γενίτε γενίτε ιν Μπεθλεέμ. Νάτουμ γιντέτε ρέγκεμ ανγκελόρουμ.** Αλλά ήταν η *Γένεση* αυτή που του είχε κάνει τη μεγαλύτερη εντύπωση, η *Βουλγάτα*, που ήταν έργο του συνονόματου

---

* Μεταγραμμένο: *Βενίτε, βενίτε ιν Μπεθλεέμ. Νάτουμ βιντέτε ρέγκεμ ανγκελόρουμ.* (Σ.τ.Μ.)

του, του Αγίου Ιερώνυμου. Η Γένεση, και ειδικότερα το κεφάλαιο 1, χωρίο 3. *Dixitque Deus: fiat lux. Et facta est lux.* Όπερ εστί μεθερμηνευόμενον στην προσωπική του, βομβαϊκή «Γουλγάτα»: *Και είπεν ο Θεός φτηνό ιταλικό αυτοκίνητο, το σαπούνι των σταρ. Και εγένετο Λουξ.* Πες μου, σε παρακαλώ, μπαμπάκα... Γιατί ο Θεός ζητούσε ένα μικρό Fiat και μια πλάκα σαπούνι; Και πες μου, σε παρακαλώ... Τελικά πήρε μόνο το σαπούνι; Γιατί δεν μπορούσε να φτιάξει και το αυτοκίνητο; Θα μπορούσε να ζητήσει μια Jesus Chrysler. Έτσι δεν είναι; Κάτι που οδηγούσε στην αναμενόμενη ιερεμιάδα από τον Ιερεμία Ντ'Νιζά, συνοδευόμενη από μια βροντερή υπενθύμιση της υπόστασής του ως γεννήματος της «λάθος-μεριάς-του-κρεβατιού»: Μη με λες μπαμπάκα, να με λες πάτερ, όπως όλοι οι υπόλοιποι. Και με τον Ραφαήλ Ιερώνυμο να γλιτώνει με ένα σβέλτο σάλτο κι ένα γελάκι τον καταπέλτη της εκδικητικής παλάμης του πάστορα και να φεύγει τρέχοντας και τραγουδώντας *φτηνό ιταλικό αυτοκίνητο, το σαπούνι των σταρ.*

Στο κοντινό μέλλον, στον απόηχο της σφοδρής καταιγίδας που πλήττει την πόλη της Νέας Υόρκης, ανατέλλει η εποχή των παραιοξοτήτων. Ένας καθ' όλα προσγειωμένος κηπουρός ανυψώνεται ξαφνικά από το έδαφος και μένει να αιωρείται. Ένας κομίστας ξυπνάει στο δωμάτιό του για να βρεθεί αντιμέτωπος με μια μυστηριώδη οντότητα, εντυπωσιακά όμοια με τον Ινδό ήρωα που ο ίδιος δημιούργησε με το πενάκι του. Ένα εγκαταλειμμένο από τη μητέρα του μωρό διαθέτει την έμφυτη ικανότητα να εντοπίζει τη διαφθορά και να σημαδεύει τους ενόχους με δερματικά έλκη. Μια σαγηνευτική χρυσοθήρας θα επιστρατευτεί για να πολεμήσει δυνάμεις ισχυρότερες από κάθε φαντασία.

Δεν το γνωρίζουν, αλλά όλοι κι όλες τους κατάγονται από τα ιδιόρρυθμα πλάσματα που είναι γνωστά ως τζιν και κατοικοεδρεύουν σ' έναν κόσμο χωρισμένο από τον δικό μας με ένα πέπλο. Αιώνες νωρίτερα η Ντούνια, πριγκίπισσα των θηλυκών τζιν, των τζινία, ερωτεύτηκε έναν θνητό ορθολογιστή φιλόσοφο και απέκτησαν τεράστιο αριθμό απογόνων, οι οποίοι, ανυποψίαστοι ως προς τις υπερφυσικές ικανότητές τους, εξαπλώθηκαν σε όλη την υφήλιο.

Από τη στιγμή που τα σύνορα των δύο κόσμων θα παραβιαστούν, τα παιδιά της Ντούνια μαζί με τους γήινους βοηθούς τους θα παίξουν ζωτικό ρόλο στον πόλεμο ανάμεσα στο φως και στο σκοτάδι, μαχόμενοι επί χίλιες και μία νύχτες – που πάει να πει, δύο χρόνια, οχτώ μήνες και είκοσι οχτώ νύχτες. Είναι μια εποχή συγκλονιστικών ταραχών, στη διάρκεια της οποίας τα λόγια θα γίνουν δηλητήριο, η σιωπή αρρώστια και κάθε ήχος μια πιθανή κατάρα.

Εμπνευσμένο από τους παραδοσιακούς μύθους της Ανατολής, το μυθιστόρημα του Σαλμάν Ρούσντι είναι ένα αριστούργημα για τις αρχέγονες συγκρούσεις που εξακολουθούν να υφίστανται στον κόσμο μας.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-1454-6

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΖΗΣ: 17357

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ